

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت هفتگی

سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۱ / شماره ۱۶ / ۱۳۹۹

۱۳۹۹/۱۱/۲۵

مطالب این شماره

تحلیل سهم بخش کشاورزی از تسهیلات

پرداختی بانک‌ها طی ۹ ماهه سال ۱۳۹۹ ... ۲

تهیه و تحلیل: احسان رجبی

این موسسه با کمال احترام و سپاس، بذیرای نظرات ارزشمند
خوانندگان این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵ - ۱۵۸۱۵

کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

<http://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: تحلیل سهم بخش کشاورزی از تسهیلات پرداختی بانک‌ها طی ۹ ماهه سال ۱۳۹۹^۱

تهیه و تحلیل: احسان رجبی
کد: PN-4-13991125-(33)

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۱۱/۱۹

خلاصه متن خبر

بر اساس اطلاعات اعلامی بانک مرکزی ج.ا.ایران، تسهیلات پرداختی بانک‌ها طی ۹ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۹ به بخش‌های اقتصادی مبلغ ۱۲۱۹۹٫۴ هزار میلیارد ریال بوده است که در مقایسه با دوره مشابه سال ۱۳۹۸، مبلغ ۵۹۳۶٫۷ هزار میلیارد ریال معادل ۹۴/۸ درصد افزایش داشته است. از منظر هدف از دریافت تسهیلات پرداختی در بخش‌های اقتصادی طی ۹ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۹، سهم تامین سرمایه در گردش در تمامی بخش‌های اقتصادی، مبلغ ۷۲۱۴٫۷ هزار میلیارد ریال معادل ۵۹/۱ درصد از کل تسهیلات پرداختی است که در مقایسه با دوره مشابه سال قبل مبلغ ۳۸۰۶٫۴ هزار میلیارد ریال معادل ۱۱۱ درصد افزایش داشته است.

از دلایل افزایش تسهیلات اعطایی می‌توان به افزایش منابع بانک‌ها و موسسات اعتباری، تسهیلات پرداختی به اقشار آسیب دیده از شیوع کرونا، تسهیلات ودیعه مسکن مستاجران و افزایش تسهیلات پرداختی به شرکت‌های کارگزاری فعال در بازار سرمایه اشاره نمود. رقم تسهیلات (مستقیم) پرداختی بابت کرونا و همچنین آثار ناشی از افزایش تسهیلات پرداختی به شرکت‌های کارگزاری مزبور از کل تسهیلات پرداختی طی ۹ ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۹ باعث افزایش ۲۳ درصدی تسهیلات پرداختی نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۸ شده است.

تحلیل و پیشنهاد سیاستی

براساس دستورالعمل ماده ۴۷ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی، سهم بخش کشاورزی از تسهیلات بانکی باید حداقل معادل سهم ارزش افزوده این بخش از تولید ناخالص داخلی باشد. به عبارت دیگر، کلیه بانک‌های عامل غیرتخصصی موظفند سهمی از تسهیلات اعطایی خود را، حداقل معادل سهم بخش ارزش بخش کشاورزی در اقتصاد کشور، به بخش کشاورزی اختصاص دهند.

1. <https://www.cbi.ir/showitem/21154.aspx>

همچنین، شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی ج.ا.ایران مکلف است حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون (۱۳۹۴)، دستورالعمل این اقدام را ابلاغ کنند و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران گزارش عملکرد این ماده را به تفکیک بانک‌ها به صورت شش ماهه به کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی ارائه نماید.

همچنین بانک کشاورزی بر اساس صورت‌های مالی منتهی به ۲۹ اسفند ۱۳۹۷، ۷۱/۵ درصد از تسهیلات اعطایی خود را به بخش کشاورزی اختصاص داده است.

بر اساس اطلاعات حساب‌های ملی منتشر شده بانک مرکزی، سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی در سال ۱۳۹۸ به ۸ درصد رسیده است و این درحالی است که آمارهای مقدماتی بانک مرکزی منتشر شده در گزارش تحولات اقتصادی ایران در بخش واقعی نشان می‌دهد که در نیمه نخست سال ۱۳۹۹، گروه کشاورزی، سهم ۱۱/۵ درصد از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت ۱۳۹۰ را به خود اختصاص داده است. در نیمه اول سال جاری، بخش کشاورزی رشد ارزش افزوده ۴/۴ درصدی داشته است. این درحالی است که اقتصاد ایران، رشد تولید ناخالص داخلی ۱/۳ درصدی را تجربه کرده است.

بر اساس گزارش بانک مرکزی، میانگین رشد سالانه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸، منفی ۱۰/۸ بوده است و موجودی سرمایه خالص بخش کشاورزی ایران برای اولین بار در دو دهه گذشته در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ با نرخ رشد منفی به ترتیب ۰/۱ و ۰/۶ درصد کاهش یافته است. علاوه بر آن، نرخ رشد سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ همواره منفی بود و به ترتیب به مقادیر ۹٪-، ۷٪- و ۸٪- رسیده است.

به سبب عدم توسعه کافی ابزارهای مالی در بازار سرمایه کشور برای تامین مالی بخش کشاورزی، قسمت عمده‌ای از منابع مالی مورد نیاز سرمایه‌گذاری‌ها در بخش، خارج از بازار مالی و توسط دولت تامین می‌شود. بنابراین، هم اکنون محل تامین مالی بخش کشاورزی منحصرأ بازار پول بوده و بازار سرمایه، عمق و تنوع کافی را ندارد. به بیان دیگر، پرداخت اعتبارات و تسهیلات (با نرخ‌های ترجیحی)، تنها شیوه تامین مالی رسمی مبتنی بر بازار برای بخش کشاورزی و روستایی ایران می‌باشد.

میزان تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی در ۹ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۹، ۸۴۱ هزار میلیارد ریال بوده است که تنها ۶/۹ درصد از کل تسهیلات اعطایی به اقتصاد ایران را به خود اختصاص داده است. از لحاظ اهداف از پرداخت تسهیلات، تامین سرمایه در گردش و ایجاد کسب و کار کشاورزی، به ترتیب ۶۵/۶ و ۲۲/۳ درصد از کل تسهیلات پرداختی به بخش کشاورزی را به خود اختصاص داده است. همزمان با توجه به اینکه سهم بخش کشاورزی در سال ۱۳۹۸ و نیمه نخست سال ۱۳۹۹ از تولید ناخالص داخلی به ترتیب ۸ و ۱۱/۵ درصد بوده است، نه تنها تسهیلات بانکی لازم (بر مبنای قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی) پرداخت نشده است، بلکه سهم بخش کشاورزی از کل تسهیلات پرداختی در سال جاری نسبت به سال ۱۳۹۸ (با ۷/۷٪ از کل)، ۰/۸ درصد تقلیل یافته است. این درحالی است که با افزایش ۱۱۱ درصدی تسهیلات اعطایی بانکها در ۹ ماهه نخست سال نسبت به دوره مشابه سال قبل، بخش «خدمات» با افزایش ۶ درصدی از کل تسهیلات پرداختی به بخش‌های اقتصاد در ۹ ماهه نخست سال ۱۳۹۹ نسبت به سال ۱۳۹۸ رو به رو شده است.

با افزایش قیمت نهاده‌های کشاورزی (مانند کود، سم، بذر، خوراک دام و طیور، دارو و واکسن‌های دامی و...) برای دسترسی آسان‌تر واحدهای تولیدی و بهره‌برداری کشاورزی به نهاده‌ها، سرمایه در گردش بیشتری نسبت به گذشته نیاز است. این درحالی است که سهم تسهیلات پرداخت شده با هدف تامین سرمایه در گردش، نسبت به دوره قبل ۱۳/۵٪ کاهش یافته است. همین موضوع برای ورود فعالین اقتصادی جدید در بخش کشاورزی که نیاز به تسهیلات بانکی با هدف «ایجاد واحد تولیدی و بهره‌برداری» دارند نیز صادق است. سهم این گروه تسهیلات، ۱۶/۸ درصد نسبت به سال گذشته کاهش داشته است. این رویداد، ایجاد اشتغال، شکل‌گیری سرمایه، سرمایه‌گذاری و افزایش تولید در بخش کشاورزی را تهدید می‌نماید.

برای تداوم و جذب سهم بخش کشاورزی از تسهیلات بانکی، سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی بخش، اقدامات سیاستی زیر پیشنهاد می‌شود:

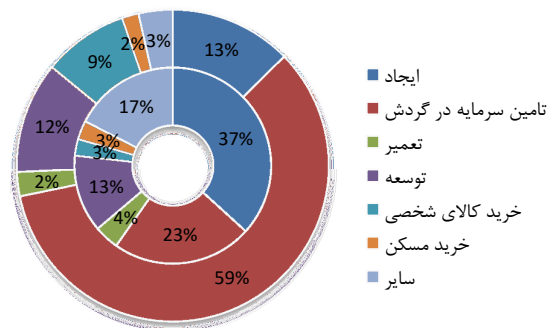
۱- تشکیل شورای اعتباری کشاورزی و استفاده از ظرفیت عضویت در شورای پول و اعتبار، برای افزایش جذب و پرداخت تسهیلات به بخش کشاورزی تا مدت زمان باقی مانده سال ۱۳۹۹ به میزان حداقل سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی سال ۱۳۹۸، و ارائه الگوی مناسب تأمین مالی کشاورزی مانند نرخ سود ترجیحی و اعطای اعتبارات پارانهای، اعطای تسهیلات تکلیفی توسط نظام بانکی، الزام بانک کشاورزی و سایر بانکها به اجرای اهداف و برنامه‌های اعتباری بخش کشاورزی

۲- کشاورزان خرده پا در صورتی می‌توانند از خدمات بانکداری سنتی و وام‌دهی تضمینی برخوردار شوند که اسنادی برای دارایی‌هایشان در اختیار داشته باشند. بنابراین پیشنهاد می‌شود، فرآیند ممیزی، ثبت و صدور سند املاک مزروعی و مستغلات کشاورزی (اجرای طرح کاداستر اراضی کشاورزی) تسریع یابد. اجرای این طرح، منجر به تامین وثیقه کافی و متعارف مورد نیاز بانک‌های تجاری خواهد شد.

۳- سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، بیشترین حساسیت را نسبت به میزان اعتبارات اعطایی به این بخش دارد، در نتیجه با تخصیص بهینه و هدفمند منابع مالی، می‌توان سرمایه‌گذاری در این بخش را افزایش داد.

۴- دسترسی آسان و سریع به منابع مالی، یکی از الزامات و پیش‌نیازهای سرمایه‌گذاری و توسعه بخش کشاورزی است که لازم است توجه ویژه‌ای به تسهیلات اعطایی این بخش در بلندمدت شود. در این باره، پایین نگه‌داشتن نرخ سود تسهیلات اعطایی می‌تواند رسیدن به هدف مورد نظر را تسهیل نماید.

۵- انتظار می‌رود، تسهیلات بانکی جاری (کوتاه‌مدت) برای مصارفی از قبیل عملیات خاک‌ورزی، خرید بذر، کود، سموم و سایر مصارف کوتاه‌مدت و تسهیلات سرمایه‌ای (بلندمدت) برای خرید انواع ماشین‌آلات کشاورزی، حفظ اراضی و جلوگیری از

نمودار ۲. سهم انواع مصارف تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی و مقایسه

آن با کل بخش‌های اقتصاد ایران در ۹ ماهه نخست سال ۱۳۹۹

منبع: سامانه سمات بانک مرکزی ج.ا. ایران بر اساس طبقه‌بندی ISIC و محاسبات تحقیق

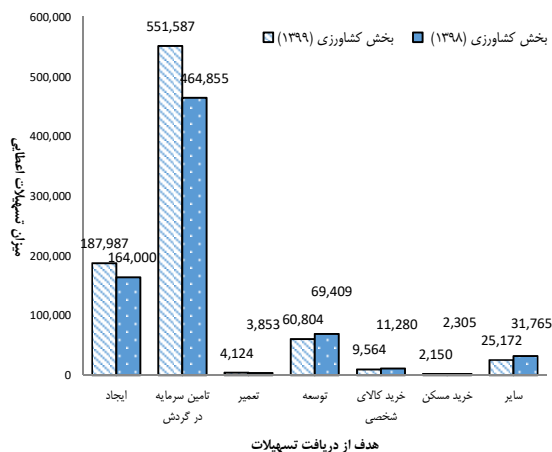
توضیح: دایره درونی (کوچک) سهم محل مصرف تسهیلات اعطایی به بخش

کشاورزی و دایره بیرونی (بزرگ) سهم محل مصرف تسهیلات اعطایی به کل

بخش‌های اقتصاد است.

فرسایش خاک، ایجاد سیلو و سردخانه (صنایع تبدیلی و تکمیلی) و سایر پرداخت شود. جذب نشدن تسهیلات کافی در بخش کشاورزی در زمانی که رشد اقتصادی بخش به میزان ۴/۴ درصد در شش ماهه ابتدای سال گزارش شده است و موجودی سرمایه بخش کاهش یافته و میزان سرمایه‌گذاری سه سال اخیر منفی بوده است، به معنای فشار بر منابع پایه (آب و خاک) است. لذا توجه به حفظ سهم بخش از تسهیلات بانکی برای سرمایه‌گذاری‌های جدید در کشاورزی در راستای رفع چالش‌های اقتصادی - اجتماعی (تأمین استقلال و امنیت غذایی، ایجاد اشتغال، توسعه پایدار و حفظ محیط‌زیست) ضروری است.

۶- توجه به فصلی بودن چرخه تولید و فروش محصولات کشاورزی و وجود شوک‌های زیاد درآمدی و قیمتی تولیدات، سکونت کشاورزان در روستا و تراکم پائین جمعیت این مناطق و مردم عمدتاً فقیر، منجر به افزایش ریسک واسطه‌گری‌های مالی (بانک‌های و موسسات اعتباری) خواهد شد که این موضوع نیاز به اتخاذ سیاست برای ایفای نقش بیشتر تشکلهای و اتحادیه‌ها در جذب تسهیلات بانکی و توزیع آن بین کشاورزان دارد.

نمودار ۱. میزان تسهیلات دریافتی بخش کشاورزی به تفکیک اهداف مصرف

در سال ۱۳۹۸ و ۹ ماهه نخست سال ۱۳۹۹ (واحد: میلیارد ریال)

منبع: سامانه سمات بانک مرکزی ج.ا. ایران بر اساس طبقه‌بندی ISIC و محاسبات نگارنده

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵
تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ نمابر: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳-۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir
<http://www.agri-peri.ac.ir>